

М.В.Нишпор*

**ЩОДЕННЕ ЖИТТЯ ІТАЛІЙЦІВ У ЛЬВОВІ
НАПРИКІНЦІ XVI – У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XVII ст.
(НА МАТЕРІАЛАХ ЗАПОВІТІВ ТА ІНВЕНТАРІВ МАЙНА)**

Стаття присвячена дослідженню на матеріалах заповітів та інвентарів рухомого й нерухомого майна щоденного життя італійців у Львові, що дозволить розкрити ознаки та особливості функціонування цієї етнічної групи у місті, порівняти ступінь взаємодії, взаємовпливів та збереження іноземцями власної ідентичності.

Італійська міграція у Львів відбувалася кількома хвилями ще починаючи з XIV ст. Найчастіше іноземці італійського походження прибували до Львова (середина – друга половина XVI ст.) двома шляхами – зі східних італійських колоній на території Османської імперії та безпосередньо із Заходу. Про їх значну вагу в місті свідчить факт уміщення в книзі прийняття до міського права присяги італійською мовою для іноземців італійського походження, які хочуть стати громадянами міста¹. Серед італійців були архітектори, яких запрошували маґнати та патриціат для розбудови й зміни естетичного вирішення міст, купці, які вели торгівлю на шляхах між Сходом та Заходом, ремісники, представники новостворених релігійних орденів, дипломати. У середині XVII ст. кількість італійців, що прибували до Львова, починає зменшуватись, що було пов'язане з війнами Богдана Хмельницького та торгівельною політикою міст².

Італійців приваблювало вдале розташування міста на перетині торговельних шляхів, значний економічний потенціал і релігійна толерантність. Міська влада та королівський уряд були зацікавлені в діяльності іноземців італійського походження, яка сприяла розвитку торгівлі й міському будівництву. Італійці не лише принесли ренесансну архітектуру та нові європейські віяння – разом із представниками інших іноземних громад вони створили своє середовище.

* Нишпор Мар'яна Володимирівна – аспірантка Львівського національного університету імені Івана Франка.

Найбільш репрезентативним джерелом до вивчення щоденного життя італійців Львова вказаного періоду є заповіти та інвентарі рухомого й нерухомого майна, адже саме вони містять інформацію про умови, в яких проживали італійці, їх оцінку, ставлення до власного життя й смерті. Особливості джерельного матеріалу дозволяють торкнутися лише деяких аспектів зі щоденного побуту італійців, а саме – розкрити їх родинне життя, взаємини з представниками міського суспільства, показати релігійний світогляд, майновий стан, професійну діяльність тощо.

Джерельний матеріал представлено заповітами, укладеними самими італійцями, інвентарями рухомого майна та документами, пов'язаними з поділом нерухомості їх спадкоємцями, що розміщені у книгах заповітів війтівського уряду та в актових книгах ради міста Львова. Джерела суттєво різняться за об'єктивністю, кількістю, змістом викладеної в них інформації та за способами й умовами їх укладення.

Відбір джерел, використаних у статті, зумовлений об'єктом, хронологічними рамками дослідження, репрезентативністю матеріалу. Тому до джерельної групи не були включені документи, пов'язані з діяльністю в місті італійців шляхетного походження, які прибували до Львова в середині XVII ст. або лише недовгий час жили на його території. Для вивчення запропонованої теми у статті були використані заповіти італійських «мураторів» Петра Барбона³, Павла Римлянина⁴, шевця Каспара Італійця⁵, купця Кароля Інчагі⁶, інвентарі майна купця Йоана Баптиста де Альборі⁷, кілька варіантів заповіту та інвентар італійського муратора Амброзія Прихильного⁸, документи посмертного поділу нерухомого майна мураторів Павла Щасливого⁹, Захарія Кастеллі Справного¹⁰, Мартіна Муратора¹¹ та заповіт його дружини Софії Лоп'янкової¹², інвентар та поділ нерухомого майна муратора Якоба Регазоліса¹³.

Інформація із заповітів італійських архітекторів, що працювали у Львові, привертала увагу дослідників історії архітектури та мистецтва. Так, В.Лозинський, Т.Маньковський, М.Гембарович використовували заповіти італійських мураторів Петра Барбона, Павла Римлянина, Амброзія Прихильного та Адама Покори, досліджуючи архітектурну діяльність італійців у місті Львові¹⁴. Матеріали із цих досліджень були залучені до вивчення діяльності Павла Римлянина В.Вуйциком¹⁵. Як джерельний матеріал застосовували заповіти польські та італійські дослідники для аналізу перебування іноземців італійського походження на території Польщі¹⁶. При вивченні щоденного життя італійців певні відомості із заповітів та інвентарів використовувались у дослідженнях діяльності італійського патриція Томи де Альберті та доповненні біографічних даних про італійців, що прибували до Львова в середині XVII ст.¹⁷

Багато відомостей про родинне життя італійців міститься в їхніх заповітах, посмертних розподілах рухомого та нерухомого майна, оскільки близькі люди виступали спадкоємцями залишеної власності, виконавцями останньої волі помираючого. Саме на основі заповітів можна простежити ієрархію родинних зв'язків між поколіннями¹⁸.

Родина була важливою підвалиною суспільного життя, виконуючи функції зв'язку особи із суспільством, організації відтворюючого процесу, опіки та захисту своїх членів¹⁹. Тому для італійців, що прибували до Львова, дуже важливим було заснування власної родини і входження за її посередництвом у суспільну структуру міста. Більшість прибулих італійців одружувались із представницями місцевого патриціату чи міщанства. Так, дружиною купця Йоана Баптиста де Альборі була Доротея, дочка львівського патриція Христофора Мазанча²⁰, від якої у нього було троє дочок – Цецилія, Катерина та Анна²¹. Італійський архітектор Павло Щасливий був двічі одружений із жінками шляхетного походження. Шляхтянка Анна Підвисоцька, що невдовзі померла, залишила йому двох

синів – Йоана та Тобіаша²². Другою дружиною Павла стала шляхетна Катерина Любенська²³.

У Львові прибулі італійці знаходили дружин серед заможного міщанства, проте їм не завжди вдавалося продовжити тут свій рід. Так, італійський архітектор Петро Барбон, не маючи спадкоємців, усе майно залишає дружині Ядвізі Габрковській²⁴. Дві власні частини спільного майна дарує «улюбленій дружині» Єлизаветі Капіносівні італієць Павло Римлянин²⁵.

У досліджуваних заповітах третина майна померлого належала дружині, проте головна увага зосереджувалась на дітях, між якими розподілялась решта власності. Відповідно до цього були поділені рухомі та нерухомі володіння муратора Якоба Регазоліса між його дружиною Софією та дітьми – Лукою Кравцем, Габріелем Борщовичем та неповнолітнім Лукашем²⁶. Швець Каспар Італієць у своєму заповіті дає настанови щодо рівномірного розподілу майна по його смерті між теперішньою дружиною Юстиною з дітьми Регіною, Якобом, Габріелем та Катериною й дітьми його першої померлої дружини Регіни – Каспаром, Софією та Анною²⁷. Після смерті італійця Мартина Муратора батьківську частку одержує його дочка Доротея. Розподіл решти нерухомості італійця відбувається між його дочкою Доротеєю та новою родиною її матері Софії Лоп'янкової, вдруге одруженої з Петром Стельмахом і їх неповнолітньою дочкою Анною²⁸. Майно італійського муратора Захарія Кастеллі Справного²⁹ було поділене між спадкоємцями від першого та другого шлюбів, а саме між дітьми його першої дружини Доротеї – Альбертом і Томашем та Станіславом, сином другої дружини Христини Меєровни³⁰.

Повторні одруження були звичними для цього часу, оскільки саме шлюб забезпечував стабільне соціальне й майнове становище в суспільстві³¹. Першою дружиною італійського муратора Амброзія Прихильного була Доротея Адамова з Бучача. Після її загибелі італієць складає детальний інвентар майна, оскільки родичі дружини вимагають її частку³². Другою дружиною італійця була Сузанна Бжеська, однак і вона невдовзі померла³³. Оскільки син Амброзія та Доротеї Станіслав³⁴ помер, не досягнувши повноліття, в італійця не було спадкоємців. Свої володіння Амброзій Прихильний хотів залишити племіннику з Італії Петру Нутклаусу, якщо б той приїхав до нього у Львів³⁵.

Осїдаючи у Львові, італійці засновують тут свої родини, оскільки саме це дозволяло їм повною мірою стати членами міського суспільства, користуватися міським правом, розширювати свою професійну діяльність. У документах їх нащадки згадуються як повноправні львів'яни, які інколи продовжують батьківську професію. Зокрема син згадуваного вище муратора Захарія Кастеллі Томаш теж став архітектором і досяг значних успіхів у цій професії. У джерелах він згадується як будівничий князів Острозьких³⁶.

Основною причиною прибуття італійців до Львова були сприятливі умови для професійної діяльності. Багато відомостей, пов'язаних із цією важливою стороною життя, знаходимо в заповітах львівських італійців. Особливо цікавою є інформація про роботи, здійснювані у Львові італійськими архітекторами, до якої не раз зверталися дослідники історії мистецтва. На основі заповіту було детально описано діяльність у Львові італійського архітектора Петра Барбона, а саме його відомі архітектурні роботи над зведенням Чорної кам'яниці та міської криниці на замовлення Томи де Альберті спільно із Павлом Римлянином, праця у вірменській катедрі, роботи для львівського старости Миколая Гербурта, а також фінансові контакти з львівським патрієм греком Костянтином Корняктом³⁷.

Велику увагу мулярській роботі надає у своєму заповіті архітектор Павло Римлянин, що не залишилось непоміченим дослідниками. Зокрема, аналізуючи заповіт, В.Лозинський указує, які саме пам'ятки належать авторству італійця –

костел у Журові, монастир францисканців, храм бенедиктинок у Львові³⁸. У своєму заповіті Павло Римлянин описує особливості роботи архітектора, суперечки щодо зведення будівлі монастиря ордену францисканців з отцем кустошем, вигоди додаткової оплати за роботу, не вказану в угоді з паном Торосом³⁹, ведення мулярських робіт у спілці зі швагром – муратором Альбертом Зичливим⁴⁰.

Подajući реєстр свого майна, Амброзій Прихильний часто згадує, під час яких робіт застосовувались ті чи інші знаряддя. Зокрема, італієць проводив архітектурну діяльність у Старому Селі та в Жовкві⁴¹, що підтверджує вже відомі факти з біографії архітектора⁴². Саме Амброзій Прихильний зводить костел і шпиталь св.Лазаря, на що віддає значну частину свого маєтку⁴³. У заповіті він детально вказує, які частини будівель ще потребують довершення⁴⁴.

В інвентарях деяких італійських мураторів знаходимо опис інструментів, які вони використовували у своєму ремеслі. Зокрема, в інвентарі майна під назвою «мулярське начиння» італієць Амброзій Прихильний згадує такі назви, як ліки⁴⁵, дронски⁴⁶, свідра⁴⁷, сокири, які оцінювались у 7 злотих⁴⁸. У документі описано матеріали, що належали муратору, і які він використовував у роботі: віск, хомути за 12 злотих, вапно, що знаходилось при кам'яниці Томаша Карчевича за 38 злотих та 10 тисяч цеглин за 39 флоринів⁴⁹, 75 штук каменів, в кожній штуці по 3 лікті⁵⁰, малі і великі фляги, зацьонги мулярські⁵¹. У наступному переліку своїх мулярських інструментів Амброзій Прихильний називає 6 бік⁵², 2 залізні кутники⁵³, 4 долота⁵⁴ 2 залізні драги⁵⁵, 5 завіс⁵⁶ до дверей, половину ляски⁵⁷ сталі, залізо від вил та лопати⁵⁸. Окрім цього, муратор Амброзій зберігав мулярське приладдя в шпиталі св.Лазаря, де вів будівельні роботи⁵⁹. Спільно використовували у своєму ремеслі італійці Амброзій Прихильний та Адам Покора шнур до кафари⁶⁰ та кований віз із попоною⁶¹.

Прибуваючи до Львова, італійці ставали членами тутешніх цехів, оскільки це дозволяло їм повноправно займатися своїм ремеслом. Так, із заповіту Софії Лоп'янкової відомо, що її померлий чоловік Мартин був членом цеху мулярів, якому заборгував певну суму грошей⁶².

Наприкінці XVI ст. у Львові проживав італійський купець Йоан Баптист Редої де Альборі, у посмертному інвентарі якого описано товар вартістю у 530 флоринів, яким торгував італієць у львівській крамниці, що знаходилась на міській площі біля Ганушшольцовської кам'яниці⁶³. Як свідчить інвентар, Йоан Баптист був багатим крамарем. З опису майна, проведеного у його львівській крамниці, можна зробити висновок, що він торгував дорогими тканинами, одягом, галантереєю⁶⁴. Перелік товарів, що належали італійцю, є цінним джерелом до вивчення побуту міщан XVI ст. й дає змогу окреслити сферу торговельних зацікавлень купця, а також середовище, в якому проходила його професійна діяльність.

Йоан Баптист де Альборі вів торгівлю як західними, так і східними тканинами – серед переліку знаходимо 61 лікоть венеційської китайки⁶⁵ по 9 ґрошів⁶⁶ за лікоть, полотна срібного й золотого 13 ліктів по 19 ґрошів, вузької паєнчини (раіґєсзуну)⁶⁷ 25 ліктів по 3 ґроші⁶⁸. Серед дорогих тканин названо 9 ліктів півтораниткового оксамиту⁶⁹, що коштував 3,5 флоринів, 5,25 ліктів півоксамиту по 25 ґрошів, різного кольору шовку 25 лотів⁷⁰ по 20 ґрошів, 31 лікоть чорної едвabниці⁷¹ по 20 ґрошів за лікоть⁷². Саме італійські шовкові тканини користувалися в той час широким попитом і оцінювались найвище⁷³. У крамниці італійця продавались також тканини східного походження: 10 ліктів червоного бархану⁷⁴ по 2,5 флоринів та 9 ліктів бархану іншого виду по 7 ґрошів, 20 ліктів сірого й чорного бархану по 5 ґрошів⁷⁵. Серед переліку тканин італійця заготовано півштуки⁷⁶ блакитної багазії⁷⁷ за 2 флорини, пів восьмиштуки різного кольору мухаєру⁷⁸ по 5 флоринів і 22 ґроші штука, простого німецького жовтого мухаєру 2 штуки по 3,5 флорини, а також 2 штуки шидішу⁷⁹ по 3 флорини

20 грошів та різного виду полотна⁸⁰. Такі тканини користувались широким попитом у Львові та на ринках інших міст Речі Посполитої серед багатого міщанства і шляхти.

Окрім тканин, серед товарів, перерахованих в інвентарі краму Йоана де Альборі, міститься перелік тогочасного одягу, ґалантереї та предметів особистого вжитку, якими користувались представники міського середовища (згадки про головні убори, зокрема капелюхи та шапки)⁸¹. Найбільш дорогими були чубаті капелюхи зі шнурками, підшиті китайкою, що коштували 1 флорин та оксамитні жіночі шапки по 2 флорини⁸². Саме шапки були важливою частиною тогочасного строю, їх шили з дорогих тканин і часто прикрашали хутром⁸³. Одним з елементів одягу, характерного для цієї доби, були пасамани⁸⁴, що користувались значним попитом у крамниці італійця. У документі зустрічаються кольорові пасамани по 3,5 флоринів та чорні по 3 флорини⁸⁵, 5 фунтів⁸⁶ пасаманів пацьоркових (прикрашених намистом) по 2 флорини⁸⁷, 58 ліктів золотих пасаманів по 9 грошів лікоть та 29 ліктів срібних по 8 грошів, 123 лікті пасаманів шихових⁸⁸ по 1 грошу лікоть та 32 лікті шихових пасаманів по 2 гроші⁸⁹.

В інвентарі описано різні види рукавиць. Саме в цей період, після запровадження французької моди на короткі рукави в сукнях, рукавиці набувають популярності⁹⁰. Найдорожчими з-поміж рукавиць були італійські, яких серед краму було 2 тузини⁹¹ по червоному золотому⁹², 4 пари рукавиць «perfumowanuch»⁹³ по 1 флорину пара⁹⁴. Окрім цього, до краму італійця входили шовкові шнурки, оксамитні та шовкові пояси, шовкові та напівшовкові італійські стрічки, 3 бінди⁹⁵ з намистом, що носили на шиї, бінди та шнурки з намистом, які використовували до капелюхів, шнурки до шапок⁹⁶. У документі описано різну ґалантерею, що використовувалась для пошиття та оздоблення елементів одягу. Тут зустрічаємо докладний перелік ромбку⁹⁷ різного виду від 1 до 8 флоринів за штуку, 35 тузинів пацьоркових гудзиків по 4 гроші, 58 тузинів італійських чорних гудзиків, 40 тузинів італійських шихових гудзиків по 3 гроші тузин та 30 тузинів різного кольору шовкових гудзиків по 20 грошів⁹⁸. Гудзики були сталим елементом тогочасного строю, який використовували як для заціпання, так і для декорування одягу. Їх виконували в техніці відливання, філігранування, часто оздоблювали емаллю, дорогоцінним камінням чи покривали лаком⁹⁹. Серед краму згадано 34 штуки білих вроцлавських ниток за 4 флорини, білі краківські нитки за 24 гроші та 10 штук вроцлавських ниток не вказаного кольору, 5 голок по 48 грошів кожна та 5 срібних голок по 2 флорини¹⁰⁰.

У побуті міщан використовувались, як засвідчує інвентар краму італійського купця, мітелки для одягу по 4 гроші, італійські ціточки з оксамиту, а також кістяні гребені та вушка¹⁰¹, складні ґжебеняжі (grzebieniarze)¹⁰² по червоному золотому, дзеркала¹⁰³, рушники по 40 грошів¹⁰⁴. У документі містяться відомості про тогочасну білизну, що продавалась у крамниці Йоана Баптиста де Альборі, а саме італійські панчохи, одна пара яких коштувала 1 флорин, а також дитячі сорочки (кошульки) по 3,5 флорина та дитяча біла сорочка по 1 флорину¹⁰⁵. У крамниці італійця можна знайти малі ножі в бурштиновій оправі по 3 флорини, чорні рогові каламарі по 4 гроші, шкіряні гаманці, компаси¹⁰⁶, страусове пір'я по 2 флорини¹⁰⁷. Призначення деяких із цих предметів в інвентарі не вказано.

Незважаючи на багатий товар італійця, його дружина Доротей Мазанчовна вказала в інвентарі, що небіжчик узяв багато краму в борг¹⁰⁸. Бажаючи уникнути розголосу, Доротей вирішує самостійно виплатити борги (бл. 642 флоринів 17 грошів), продавши старий крам та взявши у кредит ще трохи товарів на продаж під час львівського ярмарку¹⁰⁹. Із переліку боргів небіжчика довідуємося, що Йоан Баптист був винен 20 флоринів Ганушові Пасамоннику за пасамани, а також узяв у пана Келяра товару на суму 133 флорини, який продавав у Перемишлі, 106 флоринів заборгував купець факторові пана Бівкового, у вірменина

Рабічки італієць купував шовк¹¹⁰. Панам Коркові та Кшиштофу Гелярду Йоан де Альборі був винен по 90 флоринів. Є відомості про діяльність Йоана Баптисти у Кракові, де єврею Ісааку він заборгував 13 флоринів, а Ганушові та Кшиштофу Бонно – 150 флоринів¹¹¹. Як свідчить тесть Йоана – Кшиштофор Мазанч, – італієць їздив до Ярослава на ярмарок, де й помер¹¹². Торги в Ярославі були дуже відомими в той час в Європі, вони вважалися другими за важливістю після торгів у Франкфурті-на-Майні¹¹³.

В інвентарі італійця не знаходимо чіткої інформації щодо того, де саме він купував свій товар. Можна лише припустити, що наприкінці життя Йоан де Альборі займався посередницькою торгівлею. У переліку майна, яке належало до краму італійця, зустрічаємо товари італійського походження, що може вказувати на підтримування Йоаном торгівельних зв'язків із батьківщиною чи купцями з Італії. Шовкові, вовняні та бавовняні тканини привозили до Львова левантійські купці, купуючи на місцевому ринку англійське або лунське, фландрське, чеське, моравське, німецьке сукно, полотно місцевого виробництва¹¹⁴. Італійські шовкові тканини у XVII ст. імпортувались на територію Речі Посполитої, зокрема до Кракова¹¹⁵. Шовк та інші предмети розкоші, виготовлені на Заході, привозили з Італії на львівський ярмарок¹¹⁶. Оскільки Львову належало право повного складу¹¹⁷, львівським купцям було вигідно купувати товар у прибульців зі Сходу та Заходу. А сприятлива політика львівської влади щодо багатих купців та крамарів давала їм можливість тримати в місті багаті крамниці¹¹⁸.

Італієць Йоан Баптист де Альборі ймовірно прибув до Львова в середині XVI ст., оселився в місті й заснував власну крамницю. Тут він вів посередницьку торгівлю тканинами, галантереєю, предметами розкоші, купуючи товар у місцевих виробників, східних та західних купців. Йоан Баптист де Альборі був членом цеху крамарів, видатки на який теж зафіксовано у його посмертному інвентарі¹¹⁹. Завдяки цьому італієць мав можливість користуватися всіма привілеями своєї професії, правом складу Львова, а також утримувати крамницю на площі Ринок¹²⁰.

У заповітах та посмертних розподілах майна міститься багато інформації, пов'язаної із майновим та, відповідно, суспільним становищем італійців. Як свідчить інвентар муратора Якоба Регазоліса, після його смерті, окрім зазначених у документі рухомих речей, залишилось 400 злотих, 93 лоти срібла, а також значна кількість нерухомості¹²¹. Йому належала кам'яниця на площі біля шпиталю св.Духа між будинками Блазія Алютарія та Йоана Каменського¹²² та чотири володіння на передмістях, що оцінювались у 660 флоринів. Італійському архітектору Мартину Муратору належали два будинки – один у Галицькому передмісті на вулиці Гончарів та кам'яниця Биньовська в місті за будинком Бальтазара Гончара¹²³, що підтверджує у своєму заповіті його дружина Софія Лоп'янкova¹²⁴.

Як указано у досліджуваних документах, усі згадувані італійці мали власні кам'яниці. Так, кам'яниця Захарія Справного Муратора розташовувалася на вулиці Абрковській у Галицькому передмісті біля будинків Александра Золотаря та Станіслава Шопи¹²⁵. Італійський муратор, житель Жовкви і її перший вїйт¹²⁶ Павло Щасливий володів у Львові кам'яницею на вулиці Чинбарській¹²⁷. Архітектору Петру Барбону на час його смерті належала кам'яниця на площі Ринок між будинками Симона Ганеля та Петра Фуляжовича Кравця¹²⁸. Швець Каспар Італієць проживав у кам'яниці на Краківській вулиці біля будинку міського райці Альберта Педіана¹²⁹.

Незважаючи на те, що у своєму заповіті італієць Павло Римлянин стверджує, що в нього не залишилося золота, срібла чи грошей¹³⁰, його майнове становище мало бути високим, оскільки йому належала нерухомість, а також, як свідчить документ, йому було зроблено багато замовлень на будівельні роботи¹³¹.

Муратор проживав у кам'яниці на вулиці Темричовській у Галицькому передмісті між Гілічовською кам'яницею та будинком Каспара Ґарстки¹³², купив кам'яницю Гілічовську, яку в заповіті залишив на користь храму¹³³.

Італійський купець Йоан Баптист де Альборі володів крамницею, в якій на час його смерті зберігалось краму на суму 530 флоринів та 150 польських злотих¹³⁴. Однак його дружина Доротея заявила, що небіжчик більшість краму взяв у борг¹³⁵. Як свідчить заповіт, укладений архітектором Амброзієм Прихильним 30 грудня 1630 р., йому належало 210 червоних золотих та 326 злотих різною монетою, значна кількість рухомого майна, кам'яниця на вулиці Зарванській між Клопотинською та Людвіковською кам'яницями¹³⁶.

Проживаючи у Львові, іноземці італійського походження активно налагоджували контакти із представниками міського патриціату. Вони відкривали тут власну справу, приймаючи міське право та користуючись підтримкою міської влади. На основі аналізованого джерельного матеріалу можна зробити висновок, що італійці належали до групи середнього та багатого міщанства, вели активну фінансову діяльність, накопичували рухоме та нерухоме майно в місті.

Важливим елементом життя італійців був їх щоденний побут, будинки, в яких вони жили, одяг, яким користувалися. Саме в заповітах та інвентарях міститься детальна інформація про характерні риси побуту італійців, середовище, в якому вони перебували. Посмертні інвентарі є особливо цінним джерелом до вивчення історії одягу, хоча їх використання потребує детального аналізу обставин укладення¹³⁷. Певні сумніви виникають при вивченні кількості та ціни одягу, проте з певністю можна прийняти інформацію про назви його елементів, їх використання, пошиття та оздоблення¹³⁸.

У посмертних інвентарях купця Йоана Баптиста Редої де Альборі, муратора Якоба Реґазоліса та в інвентарях майна архітектора Амброзія Прихильного міститься перелік одягу. Серед верхнього одягу померлого італійця Йоана Баптиста, що знаходився у нього в домі, зазначено чорний жупанік та старий жупан¹³⁹ того ж кольору¹⁴⁰. Окрім старої чорної делії¹⁴¹, серед майна померлого була делія коричнева фалендишова¹⁴², підшита вовчим хутром, а також копеняки¹⁴³ – старий літній із сукна, новий лазуровий¹⁴⁴ мухаєровий за 5 флоринів та вишневий турецький із мухаєру, що оцінювався у 20 флоринів, а також оксамитна жіноча шапка¹⁴⁵. У переліку згадуються сорочки (кошулі) як білизна небіжчика та його дружини – 10 «koszuliek panieu», одна з яких «do łażni»¹⁴⁶. В інвентарі італійця коротко згадано жіночий одяг, який носили члени його родини, а саме 8 фартушків, 4 хустки з «forbutami»¹⁴⁷, один ромбек¹⁴⁸.

Коротко описано одяг померлого муратора Якоба Реґазоліса. У посмертному інвентарі згадується лише найцінніший верхній одяг, яким користувався італієць – Якоб носив поширену в той час коричневу делію, підшиту лисицею, та чорну делію, підшиту вовчим хутром, 3 жупани (чорний, коричневий та синій), один з яких підшито лисицею, чорний сукняний гермак¹⁴⁹ та синій копеняк¹⁵⁰. Детальний опис верхнього одягу знаходимо в заповіті муратора Амброзія Прихильного. Серед рухомих речей подано делію, підшиту куницею, та 2 делії, підшиті лисячим хутром, 2 фалендишові доломани¹⁵¹, один підшитий собоєм, а другий – куницею¹⁵². У документі згадано взуття італійця – жовті боти і цізми¹⁵³. Цізмами в першій половині XVII століття називали взуття, що досягало кісточки, замість підбора в ньому використовувалася підківка¹⁵⁴.

Детальний опис чоловічого та жіночого одягу розміщено в інвентарі муратора Амброзія Прихильного, який був укладений після вбивства його першої дружини Доротеї Адамовни¹⁵⁵, оскільки її родичі вимагали батьківську частку небіжки¹⁵⁶. Італійцю належала значна кількість дорогого верхнього одягу, а саме коричнева фалендишова делія, підшита багазією, із срібними заціпками, новий лазуровий фалендишовий жупан, 2 курти¹⁵⁷ – лазурова, чорна фалендишо-

ва «z smykami»¹⁵⁸ та курта з лазурової каразії¹⁵⁹, 2 старі лазурові фалендишові бекешки¹⁶⁰ та одна нова, підшита вовчим хутром, чорна фалендишова ферезія¹⁶¹ «z smykami» та подорожній копеньяк¹⁶². Серед одягу італієць Амброзій Прихильний перелічує головні убори: сукняний ковпак без підшиття та старий підшитий ковпак, капелюх¹⁶³. Цікавою є згадка про італійські макові панчохи¹⁶⁴, оскільки в документах цього часу елементи чоловічої білизни згадуються рідко¹⁶⁵. У гардеробі італійця знаходимо також сукняний кафтан¹⁶⁶ та фалендишовий коричневий одяг (убрання)¹⁶⁷.

Окремо виділено в інвентарі італійського архітектора жіночий одяг, який належав дружині Амброзія Прихильного. Такий перелік є цікавим джерелом до вивчення історії одягу, оскільки зазвичай в інвентарях жіночий та чоловічий одяг не розмежовували¹⁶⁸. Доротея, дружина Амброзія, носила чорну сукняну катанку¹⁶⁹, підшиту кроликами, лазуровий чамлітовий¹⁷⁰ летнік¹⁷¹ та старий вишневий летнік, лазурову обличисту¹⁷² сукню¹⁷³ з адамашковим кшталтом¹⁷⁴, баранячий шорц¹⁷⁵, лисяче хутро, капелюх та оксамитну жіночу шапку¹⁷⁶. Окрім різного виду постелі та килимів, небіжка серед свого майна мала 14 бавовняних простих хуст, 3 начільники¹⁷⁷ та чеpecь (czepiec)¹⁷⁸. В інвентарі Доротеї згадано значну кількість жіночої білизни: 12 кошульок¹⁷⁹, 5 нижніх кошуль, 5 фартухів, 12 чоловічих кошуль та 2 полотняні убрання¹⁸⁰.

Як засвідчують переліки одягу в інвентарях італійців, у щоденному житті вони зазвичай використовували поширені на території Речі Посполитої елементи одягу. Іноземці італійського походження володіли дорогими шатами з благородних тканин. Зберігся ряд цікавих відомостей про білизну, взуття, які італійці та їх дружини використовували у щоденному побуті. Окрім багатого одягу, італійські жителі Львова володіли дорогоцінностями і прикрасами, що у тогочасному суспільстві служили не лише аксесуарами, а й були показниками майнового рівня та суспільного становища. В описі рухомого майна італійського купця Йоана Баптиста де Альборі знаходились два золотих персні, один з яких прикрашав смарагд, а інший – сапфір, перстень із бірюзою, обручка, перлова тканка¹⁸¹, що оцінювалась у 20 флоринів, зубик (ząbek)¹⁸² зі сріблом¹⁸³. Менше цінних речей було в домі Якоба Регазоліса: шита перлова тканка, срібний позолочений вачек (waczek)¹⁸⁴ із ланцюжком, срібні ноженки¹⁸⁵, а також срібна обручка¹⁸⁶. Серед дорогоцінностей італійця Амброзія Прихильного були срібна позолочена обручка «z pozenkami», срібні ноженки «orprawne»¹⁸⁷ «z kturymi chodzono»¹⁸⁸, 4 персні, три з яких були золотими з бірюзою і смарагдом та срібний перстень із печаткою¹⁸⁹.

При розподілі нерухомого майна, а саме кам'яниці померлого, між його спадкоємцями, у документі розміщувалась детальна інформація про внутрішню та зовнішню планування будинку. Після смерті італійського архітектора Павла Щасливого його кам'яницю в Галицькому передмісті на вулиці Чинбарській розділено на три частини між дітьми від першого шлюбу і другою дружиною Катериною Любенською¹⁹⁰. Кам'яниця поділялась на передній і задній дім. У передньому домі знаходились дві великі кімнати (ізби), одна виходила вікнами на вулицю, а інші – на подвір'я, також передній ганок, що виходив на вулицю. У будинку розташовувались комори, горище, пивниця, кухня та сіни. Вхід до заднього дому вів через хвіртку з бічної вулиці. За кам'яницею знаходилось подвір'я, невеликий город, стайня та вбиральня¹⁹¹. Кам'яницю на вулиці Абрковській у Галицькому передмісті, що була володінням італійського муратора Захарія Справного, теж було поділено між його дітьми від першого шлюбу, другою дружиною Христиною Меєрвною та їх неповнолітнім сином Станіславом¹⁹². Будинок мав схожу структуру і складався з однієї великої кімнати з двома вікнами та двох менших кімнат, сіней зі сходами, що вели на другий поверх, спільною кухнею¹⁹³. Сходи в таких кам'яницях зазвичай містилися в глибині сіней

або в окремій сходовій клітці¹⁹⁴. У кімнаті була розташована спільна піч із запічком. За будинком було подвір'я з городом та криницею¹⁹⁵. В інвентарі Йоана Баптиста де Альборі вказано, що його кам'яницю малював маляр Філіп, за що мав отримати 20 флоринів¹⁹⁶. Кам'яниці італійців були просторими і свідчили про високе майнове становище власників. Проте після їх смерті будинки було поділено між їх нащадками, і в одній такій кам'яниці мешкало вже кілька окремих сімей.

Дослідження посмертних інвентарів італійців дає інформацію про внутрішнє облаштування їх помешкання, меблі, посуд та інші предмети побуту. У будинку італійського купця Йоана Баптиста Редої стояло ліжко «з верхом» та три нові скрині¹⁹⁷. Три столи та великі й малі скрині знаходились у помешканні муратора Якоба Регазоліса¹⁹⁸. Більш детально умеблювання помешкання описано в інвентарі Амброзія Прихильного. Серед перелічених речей згадуються скрині різного призначення для зберігання овочів, хуст, одягу та велика чорна мальована скриня, три маленькі скриньки, три шкатулки для зберігання коріння, а також будзо (budzo)¹⁹⁹ з півгарнцевими²⁰⁰ флягами²⁰¹ та пuzderko (puzderko)²⁰² з 6 квартовими олов'яними флягами²⁰³. Окрім цього, у помешканні Амброзія знаходились одне крісло, аптикарка²⁰⁴, в якій було п'ять шухлядок для зберігання паперу і книг, дубовий стіл, різного виду ліжка²⁰⁵.

Помешкання італійця Йоана Баптиста прикрашали коберці (килими східного походження), скатертини²⁰⁶. У переліку речей Якоба Регазоліса знаходимо численні жовті коберці, один з яких прикрашений зеленим камінням, яскраву турецьку колтрину²⁰⁷, 12 скатертин²⁰⁸. Інтер'єр помешкання італійського муратора Амброзія Прихильного прикрашали коберці, килими, якими накривали стіл, два турецькі килими²⁰⁹. У помешканні купця Йоана Баптиста виявлено цікаві речі, які використовувалися для оздоблення та розваг, як, наприклад, три картини, а також один портрет італійця, пацьорки «z poszeniem dziecinnym»²¹⁰. Чотири великі й малі картини прикрашали помешкання муратора Якоба Регазоліса²¹¹.

Детальним є опис постелі щоденного вжитку, переліченої в інвентарях італійців. Так, серед майна Йоана Баптиста згадано 4 перини, 5 простих простирадл, 4 підодіяльники на перини, 8 наволочок, рушники²¹². 8 подушок, 4 перини, ковдра на постіль, 10 рушників, 6 простирадл, 12 білих наволочок, 70 ліктів льняного полотна використовували члени родини Якоба Регазоліса²¹³. Схожий постільний інвентар перебував у будинку Амброзія Прихильного: наволочки, підодіяльники, подушки, перинки, верхні і нижні замшеві матраци, ковдра (колдерка) та вовче хутро, яким накривались²¹⁴. Серед посуду італійців інвентар перелічує 20 срібних ложок, що належали Йоану де Альборі²¹⁵, 6 таких же ложок Якоба Регазоліса²¹⁶ та 12 срібних ложок Амброзія Прихильного²¹⁷. В інвентарях описано посуд щоденного вжитку, що використовувався для приготування їжі – олов'яні сковорідки (панви та паневки) різних розмірів, мідні сковорідки, малі та великі олов'яні миски, різного розміру олов'яні та дерев'яні тарілки, полумиски, конва ємністю в гарнець²¹⁸, дзбанок «гданський», горшки та каструлі різної ємності (гарнці, напівгарнці, кварта та напівкварта), олов'яний антвас²¹⁹. У господарстві того часу також використовували казан для прання хуст, моздзежик²²⁰, котел для води, великі миски (мідниці), фляги, ніцек²²¹, сікач²²², рожен, освічували приміщення за допомогою ліхтарів та підсвічників²²³.

Серед речей, якими володіли італійці, була значна кількість зброї, що могла використовуватись для самозахисту чи оборони майна, а також бути свідченням майнового становища власника. У будинку Якоба Регазоліса зберігалися корд²²⁴, рушниця «ptasza», коротка рушниця, півгачек²²⁵, рогатина²²⁶. Невеликим арсеналом володів муратор Амброзій Прихильний – 2 півгаки, довга рушниця, шкіряна та фалендишова ладівниця²²⁷, шпага, корд, чекан²²⁸, 2 мушкети, пістолет, 2 порохівниці, 3 палаші²²⁹, 2 шаблі, рапіра, алебарда²³⁰.

У будинку Амброзія Прихильного, як описано в інвентарі, зберігались релігійні книги польською та італійською мовами, Євангеліє, а також 7 книг із будівництва. В інвентарі зустрічається згадка про срібло, в яке були оправлені книги. У переліку речей Амброзія був мосянджовий²³¹ компас, а також малий мідний позолочений хрест²³². Про книги, які належали померлому муратору Мартину, згадує у своєму заповіті його дружина Софія – ці книги вдова продала за 8 флоринів²³³.

Оскільки в інвентарях згадувались найдорожчі та найцінніші для щоденного вжитку предмети, можна зробити висновок, що у своєму побуті італійці використовували звичні для їх середовища меблі, одяг, аксесуари, предмети побуту. Наявність у їх власності великих багато декорованих кам'яниць, зброї, дорогоцінностей, картин, книг свідчить про освіченість та значний майновий рівень.

На основі заповітів, укладених за життя італійців, часто можна простежити їх особисте релігійне щоденне життя, ставлення до потойбічного світу. Саме цей джерельний матеріал дає відомості про релігійну активність, ставлення до церкви, розуміння релігійних норм, особливості поховального обряду²³⁴, побажання, пов'язані із майбутнім похованням тіла²³⁵. Так, швець Каспар Італієць супроводжує свій заповіт указівкою, що його тіло має бути поховане у храмі св.Хреста ордену францисканців²³⁶. При зазначенні причини написання свого заповіту Павло Римлянин підкреслює неминучість та невідворотність смерті²³⁷. Укладаючи заповіт, італієць Амброзій Прихильний перш за все доручає свою душу Богу-Творцю, усвідомлюючи, що тіло буде віддано землі²³⁸. У наступному варіанті заповіту він доручає своєму спільнику, італійцю Якобу Боні, поховати його тіло у храмі св.Лазаря на передмісті²³⁹.

Про важливість смерті й уважне ставлення до майбутнього життя свідчить дарування на користь храмів, з якими були пов'язані релігійні будні італійців. Муратор Павло Римлянин за погодженням із дружиною віддає кам'яницю Гілічовську монастирю, щоб «за його душу молили Бога та просили милостиню»²⁴⁰. Нерухомість та гроші від продажу майна після власної смерті віддає на будівництво храму та шпиталю св.Лазаря будівничий Амброзій Прихильний²⁴¹. Зведення цього храму та шпиталю було важливим для італійця, оскільки у своєму заповіті він залишає багато розпоряджень щодо опіки над убогими та будівництва самої споруди²⁴².

Опис поховального обряду можна простежити, аналізуючи детальний перелік видатків на похорон італійця Якоба Регазоліса, укладений його сином Лукашем²⁴³. Для поховання небіжчика було замовлено новий жупан із мухаєру. На труну було витрачено 1 злотий і 6 грошів. Під час поховання користувались послугами муляра і грабаря. Покійника несли на марах (ношах), покритих полотном. За упокій душі небіжчика замовлено літургію, що коштувало 1 злотий. Певні видатки були призначені на читання Псалтиря – 4 флорини, та на сукно священику. Згодом душу покійного згадували у храмі під час релігійних свят, про що свідчать заплачені за це гроші. Поховальний обряд супроводжував ревієм, ціною у 18 грошів та процесією, в якій брали участь мансіонарії²⁴⁴, члени братства св.Анни, отці бернардини та інші монахи. Процесія супроводжувалась дзвонами. Певні видатки були пов'язані з похованням небіжчика, зокрема за місце поховання було заплачено 2 флорини, дітям, що дзвонили, – 12 грошів, отцю Симонові – 1 флорин. Поховальний обряд передбачав обдарування убогих милостинєю, витрати на свічки, дзвони. Суму у 24 гроші було заплачено вїйту за його присутність при читанні тестаменту та 1 флорин – за внесення документа до міських актів²⁴⁵. Загалом на похорони Якоба Регазоліса було витрачено близько 40 флоринів. Дотримання обрядів, численні видатки свідчать про стабільне фінансове й суспільне становище померлого та його родини. При дотри-

манні заповіту нащадки італійця виконали його останню волю – будівництво криниці²⁴⁶.

Італійці, що прибували до Львова, були католиками. Дотримання релігійних обрядів, особливо пов'язаних зі смертю, було важливою складовою щоденного життя людей того часу. Серед їх речей, перелічених в інвентарях, знаходимо згадки про релігійні книги та предмети культу²⁴⁷. Багатші італійці, як це було поширено серед шляхти і патриціату, жертвували частину свого маєтку на потреби храмів та чернечих орденів. Важливим для них було виконання їх останньої волі, особливо дотримання вказаного у заповіті місця поховання, що, мабуть, пов'язувалось із щасливим існуванням душі після смерті.

У більшості випадків немає точних даних про зв'язок італійців зі своєю батьківщиною. Листування з родиною в Італії веде муратор Амброзій Прихильний, зокрема з чоловіком своєї племінниці Яном Да Клагутом. Не маючи спадкоємця, він хоче запросити до себе у Львів племінника Петра²⁴⁸. У заповіті купця з Комаско Кароля Інчагі, який, однак, не був жителем Львова, указано, що весь свій статок на батьківщині він залишає сестрам Катерині та Барбарі²⁴⁹. Італійці, які осідали у Львові й засновували тут свої родини, поступово втрачали зв'язок із батьківщиною. Проте певні контакти вони могли підтримувати завдяки землякам, що займалися торгівлею і подорожували Європою.

На основі аналізованих джерел можна зробити висновок, що італійці не створювали у Львові якихось окремих організацій, однак вони підтримували міжособистісні контакти. Так, про спільну професійну діяльність Петра Барбона з Павлом Римлянином та Амброзієм Прихильним свідчать численні згадки у заповіті італійця²⁵⁰. Як зафіксовано у заповіті Амброзія Прихильного, його близьким товаришем був італійський муратор Якоб Боні²⁵¹. Амброзій підтримував відносини з архітектором Вільгельмом Флегом, а також спільно володів мулярськими знаряддями та книгами про будівельне ремесло з італійцем Адамом По-корою²⁵².

Джерельний матеріал, досліджуваний у статті, дає нечисленні відомості про характерні риси, що виділяли італійців зі львівського соціуму. Як стверджує тесть купця Йоана де Альборі – Христофор Мазанч, реєстр майна, укладений італійцем перед смертю, був написаний італійською мовою. Така обставина змусила Мазанча запросити міського музиканта Чезарі Італійця для перекладу документу²⁵³. У домі муратора Амброзія Прихильного зберігалися книги італійською мовою²⁵⁴. Серед переліку майна часто зустрічаємо італійські речі. Італійським одягом, тканинами, стрічками, гудзиками, щіточками торгував у своїй крамниці Йоан Баптист де Альборі²⁵⁵.

Отже, необхідною умовою входження італійців у структуру львівського суспільства було заснування власної родини в місті. Тому, як указано в заповітах, іноземці італійського походження, що прибули до Львова і хотіли залишитися тут для ведення власної професійної діяльності, одружувались із представницями місцевих міщанських родів. Досліджуваний матеріал дозволяє простежити міцні родинні контакти батьків із дітьми навіть від повторних шлюбів. Зустрічаються згадки про емоційний зв'язок італійців зі своїми дружинами, яким часто залишають весь спадок. Нащадки італійців виступають повноправними членами міського суспільства, проте часто втрачаючи власну ідентичність.

Важливою частиною життя італійців у Львові була їх професійна діяльність. Аналізуючи джерельний матеріал, можна зробити висновок, що у своєму ремеслі італійці, особливо купці та архітектори, досягли значних успіхів. Зокрема італійські будівничі стали авторами великої кількості відомих у Львові ренесансних споруд, вони виконували замовлення патриціату та шляхти з-поза Львова, в їх розпорядженні був цілий комплекс будівельних знарядь, книг. Роботи італійців користувалися значним попитом і оцінювались високо. Для ве-

дення архітектурних робіт муратори італійського походження вступали в цех, часто об'єднувались у спілки, допомагаючи один одному. Оскільки Львів у вказаний період був значним економічним центром, великі можливості для розвитку свого ремесла отримують італійські купці. Найчастіше вони займаються посередницькою торгівлею як східними, так і західними товарами, підтримують зв'язки з батьківщиною та своїми земляками, торгівельна діяльність яких поширювалась не лише на територію Європи, а й сягала Сходу. Італійці, що оселились у Львові в середині XVI – на початку XVII ст., завдяки своїй активній професійній та фінансовій діяльності, а також вдалим одруженням зуміли здобути значну кількість нерухомості у місті. В інвентарях та заповітах деяких із них знаходимо перелік грошей та дорогоцінностей, що свідчить про високе майнове й суспільне становище.

У досліджуваному джерельному матеріалі міститься багато відомостей про щоденний побут італійців у Львові. Показниками їх високого майнового становища були згадані в інвентарях дорогий верхній одяг, значна кількість білизни та аксесуарів. Цікавою є збережена в інвентарях інформація про одяг, який належав дружинам італійців. Серед переліку майна зустрічаємо дорогоцінності, персні, срібний посуд, прикраси. Одяг, який носили іноземці італійського походження у Львові, загалом був характерним для традиційного строю жителів міст Речі Посполитої. Лише окремі елементи могли свідчити про збереження ними своїх автентичних традицій. Кам'яниці, в яких мешкали італійці, були просторими, складалися із кількох кімнат. Внутрішнє багате умеблювання нагадувало традиційні міщанські будинки кінця XVI – першої половини XVII ст. Помешкання прикрашали східні кобериці, килими, обруси, картини. Окрім численного посуду, постелі, необхідного господарського інвентарю в будинках італійців зберігалася значна кількість зброї, що було показником високого суспільного статусу. На освіченість іноземців вказують книги, які знаходились серед їх майна. Побут італійців у Львові засвідчував не лише досить високе майнове становище, а і їх прагнення дотримуватись місцевих традицій та європейських естетичних смаків.

На основі заповітів, укладених львівськими італійцями, можна простежити їх належність до католицького віросповідання, дотримання у своєму житті церковних традицій. Свідченням цього є пожертви майна на користь релігійних установ, прохання поховати тіло у храмах, з якими були пов'язані щоденні релігійні звичаї помираючих. На високий духовний рівень італійців вказують визнання ними у власних заповітах неминучості смерті та звернення по допомогу до Творця, релігійні книги та обрядові речі, які використовувались у щоденному житті.

Аналізуючи щоденне життя італійців, що прибули до Львова у середині XVI – на початку XVII ст. і оселилися в місті, не знаходимо прямих вказівок на утворення ними якоїсь окремої громади, що вирізняло б їх зі львівського соціуму. Навпаки, вони якнайактивніше контактували із середовищем, в якому опинились, приймаючи його закони та традиції. Завдяки попиту на їх професійну діяльність, участь у міських цехах, заснування тут своїх родин, набуття нерухомості вони стають повноправними членами міста. У побуті львівські італійці часто зберігають власну мову, певні традиції в одязі, декорі приміщень. Проте їх контакти із батьківщиною найчастіше здійснюються в межах професійної діяльності. Саме за посередництвом відносин між групою італійців та львівським міщанством, що відбувались у щоденному житті, а саме створення родин, майнові, фінансові, професійні справи, повсякденний побут між ними відбувались взаємодія та взаємовпливи, що спостерігаються у багатьох аспектах історії Львова. Функціонування групи італійців у місті, яке проходило на засадах активної співпраці із соціумом, і мало на меті входження до структури львівсько-

го суспільства, неодмінно вело до поступового зближення та асиміляції іноземців італійського походження.

¹ Заяць О. Формули присяг на отримання міського громадянства у Львові в XVII ст. // Пам'ятки: археографічний щорічник. – К., 2004. – Т.4. – С.242.

² Кісь Я. Промисловість Львова у період феодалізму (XIII–XIX ст.). – Л., 1968. – С.43; Szaleniec M. Rita Mazzei. Itinera mercatorum: Circolazione di uomini e beni nell' Europa centro-orientale 1550–1650. – Лусса, 1999. – 407 s. // Krakowski rocznik archiwalny. – Kraków, 2003. – Т.9. – С.267.

³ Центральний державний історичний архів України у Львові (далі – ЦДІАЛ України). – Ф.52. – Оп.2. – Спр.338. – Арк.104–107.

⁴ Там само. – Спр.34. – Арк.249–253.

⁵ Там само. – Спр.338. – Арк.320–322.

⁶ Там само. – Спр.340. – Арк.567–570.

⁷ Там само. – Спр.23. – Арк.1006–1014.

⁸ Там само. – Спр.340. – Арк.279–286, 558–561, 944–946; Спр.30. – Арк.731–733.

⁹ Там само. – Спр.30. – Арк.23, 497, 498.

¹⁰ Там само. – Спр.29. – Арк.1303–1305, 1347, 1348; Спр.30. – Арк.494–496.

¹¹ Там само. – Спр.337. – Арк.552, 553.

¹² Там само. – Спр.338. – Арк.116–118.

¹³ Там само. – Спр.25. – Арк.648, 649; Спр.26. – Арк.100–103.

¹⁴ Łoziński W. Sztuka lwowska w XVI i XVII wieku. – Warszawa, 1989. – S.45–47, 65–72, 76–78; Mańkowski T. Dawny Lwów, jego sztuka i kultura artystyczna. – Londyn, 1974. – S.122–126, 131–138, 224, 225; Gęmbarowicz M. Studia nad dziejami kultury artystycznej późnego średniowiecza w Polsce. – Toruń, 1962. – S.216.

¹⁵ Буйчук В. Зодчий Павло Римлянин // Жовтень. – 1982. – №8. – С.98.

¹⁶ Quirini-Popławska D. Kupcy włoscy w Europie Środkowo-Wschodniej // Odrodzenie i Reformacja w Polsce. – Warszawa, 2001. – Т.XLV. – S.227–335; Kaczmarczyk K. Włosi w Poznaniu na przełomie XV na XVI wiek // Kronika miasta Poznania. – Poznań, 1928. – №1. – S.24; Quirini-Popławska D. Z działalności włosków w Polsce w połowie XVI wieku // Studia Historyczne. – Kraków, 1969. – R.XII. – Z.2 (45). – S.171–199.

¹⁷ Царьова Н. Італійський слід у Львові // Conferenza Internazionale Umanesimo Latino in Ukraina. Міжнародна конференція «Латинська гуманістика». – Piazza, 2004. – P.88–90.

¹⁸ Hołdys S. Więzi rodzinne w świetle mieszczanських testamentów z pierwszej połowy XVII wieku // Studia Historyczne. – Kraków, 1986. – R.XXIX. – Z.3 (114). – S.349.

¹⁹ Bogucka M. Rodzina w polskim mieście XVI–XVII wieku: wprowadzenie w problematykę // Przegląd Historyczny. – Warszawa, 1983. – T.LXXIV. – S.497.

²⁰ ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.23. – Арк.1006.

²¹ Там само. – Арк.764; Спр.28. – Арк.386; Спр.29. – Арк.639.

²² Там само. – Спр.30. – Арк.497.

²³ Там само. – Арк.23.

²⁴ Там само. – Спр.338. – Арк.107; Спр.19. – Арк.363.

²⁵ Там само. – Спр.34. – Арк.251.

²⁶ Там само. – Спр.26. – Арк.100–103.

²⁷ Там само. – Спр.338. – Арк.320–322.

²⁸ Там само. – Спр.337. – Арк.552, 553.

²⁹ Там само. – Спр.26. – Арк.338; Mańkowski T. Pochodzenie osiadłych we Lwowie budowniczych włoskich. – Lwów, 1936. – S.12.

³⁰ ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.29. – Арк.840, 884, 1303–1305, 1347; Спр.30. – Арк.494–496, 519.

³¹ Bogucka M. Rodzina w polskim mieście XVI–XVII wieku... – S.496, 497.

³² ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.30. – Арк.731–736, 796–798, 878.

³³ Там само. – Спр.340. – Арк.279.

³⁴ Там само. – Ф.618. – Оп.2. – Спр.2629. – Арк.46.

³⁵ Там само. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.32. – Арк.818–820.

³⁶ Łoziński W. Sztuka lwowska... – S.80; Mańkowski T. Pochodzenie... – S.12.

- ³⁷ *Łoziński W. Sztuka lwowska...* – S.45–49; *Charewiczowa Ł. Czarna kamiennica i jej mieszkańcy.* – Lwów, 1935. – S.58.
- ³⁸ *Łoziński W. Sztuka lwowska...* – S.45–49; *Charewiczowa Ł. Czarna kamiennica...* – S.66, 68–70.
- ³⁹ ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.34. – Арк.252.
- ⁴⁰ Там само. – Спр.34. – Арк.251, 252.
- ⁴¹ Там само. – Спр.30. – Арк.734.
- ⁴² *Łoziński W. Sztuka lwowska...* – S.45–49; *Charewiczowa Ł. Czarna kamiennica...* – S.76–78.
- ⁴³ ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.340. – Арк.284, 285, 559, 560, 945.
- ⁴⁴ Там само. – Арк.945.
- ⁴⁵ Лік, ліка – лійка (Słownik języka polskiego ułożony pod redakcją Jana Karłowicza, Adama Kryńskiego i Władysława Niedźwiedzkiego (далі – Słownik języka polskiego). – Warszawa, 1902. – Т.ІІ. – S.741).
- ⁴⁶ Дронжек, дронжки – чепіга, дишель, помпа для видобування води з копальні (Słownik języka polskiego. – Warszawa, 1900. – Т.І. – S.553).
- ⁴⁷ Свідер, свідра – знаряддя для свердління дірок (Słownik języka polskiego. – Warszawa, 1915. – Т.VI. – S.774).
- ⁴⁸ ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.30. – Арк.733.
- ⁴⁹ Флорин (злотий польський) – грошово-лічильна одиниця, що дорівнювала 30 грошам і була еквівалентом червоного золотого (*Зварич В., Шуст Р.* Нумізматика: Довідник. – Тернопіль; Л., 1998. – С.164, 165, 379, 380).
- ⁵⁰ Лікоть – міра довжини (0,59388 метра) (*Hoszkowski St. Ceny we Lwowie w XVI i XVII wieku.* – Lwów, 1928. – S.64).
- ⁵¹ Зап'юнг – пристрій для стягування. Можливо, засув до дверей чи віконний або дверний наличник (Słownik języka polskiego. – Warszawa, 1927. – Т.VIII. – S.45); ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.30. – Арк.734.
- ⁵² Біка – кайло для копання кам'янистого ґрунту (Słownik języka polskiego. – Warszawa, 1900. – Т.І. – S.154).
- ⁵³ Венгеліниця – кутник, екер (Słownik języka polskiego. – Warszawa, 1919. – Т.VII. – S.524).
- ⁵⁴ Зубило.
- ⁵⁵ Драг, драга – довгий товстий стержень, брусок, залізний кий для ламання й піднімання каменів, анкер (Słownik języka polskiego. – Warszawa, 1900. – Т.І. – S.553, 549).
- ⁵⁶ Słownik języka polskiego. – Warszawa, 1927. – Т.VIII. – S.337–338.
- ⁵⁷ Ляска (брусок) – міра довжини (*Hoszkowski St. Ceny we Lwowie...* – S.62).
- ⁵⁸ ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.340. – Арк.283.
- ⁵⁹ Там само.
- ⁶⁰ Кафар – пристрій для вбивання в землю паль (Słownik języka polskiego. – Warszawa, 1902. – Т.ІІ. – S.200).
- ⁶¹ Попона – опона, накриття для коня (Słownik języka polskiego. – Warszawa, 1908. – Т.IV. – S.664); ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.340. – Арк.283.
- ⁶² Там само. – Спр.338. – Арк.117.
- ⁶³ Там само. – Спр.23. – Арк.1006–1008, 1014.
- ⁶⁴ Там само. – Арк.1006–1008.
- ⁶⁵ Китайка – тонка густоткана тканина з шовкової нитки високої якості (*Taszycka M. Włoskie tkaniny jedwabne w Krakowie w drugiej połowie XVII wieku // Kwartalnik Historii Kultury Materialnej.* – Warszawa, 1978. – Nr.2. – S.139).
- ⁶⁶ Гріш польський – срібна польська монета, 30 грошів = 1 лічильному злотому (*Зварич В., Шуст Р.* Нумізматика... – С.91, 92).
- ⁶⁷ Паєнчина – білизна, полотно, тканина у вигляді сітки (Słownik języka polskiego. – Warszawa, 1908. – Т.IV. – S.11).
- ⁶⁸ ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.23. – Арк.1006–1007.
- ⁶⁹ Аксаміт – груба шовкова тканина (*Taszycka M. Włoskie tkaniny jedwabne...* – S.144).
- ⁷⁰ Лот (лут) – міра ваги, 1 фунт = 32 луги = 0,405 кг (*Hoszkowski St. Ceny we Lwowie...* – S.66).
- ⁷¹ Єдвабниця – шовкова тканина (Słownik języka polskiego. – Warszawa, 1902. – Т.ІІ. – S.164).

- ⁷² ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.23. – Арк.1007.
- ⁷³ *Pachoński J. Zmierzch sławetnych. Z życia mieszczan w Krakowie w XVIII wieku.* – Kraków, 1956. – S.465.
- ⁷⁴ Бархан – тканина із бавовни та льону (Słownik języka polskiego. – Warszawa, 1900. – Т.I. – S.97).
- ⁷⁵ ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.23. – Арк.1006.
- ⁷⁶ Штука – міра довжини сукна, не була сталою величиною (*Hoszowski St. Ceny we Lwowie...* – S.62).
- ⁷⁷ Багазія – вид тканини, яку використовували як підшиття для одягу (*Pośpiech A. Miejsce ubioru w wielkopolskich pośmiertnych inwentarzach szlacheckich XVII wieku* // *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej.* – Warszawa, 1986. – Nr.3. – S.442).
- ⁷⁸ Мухаер – тонка вовняна тканина полотняного переплетення, що здебільшого була двобарвною (*Biedrońska-Słotowa B. Tkaniny tureckie i perskie w ubiorach polskich XVI–XVIII wieku* // *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej.* – Warszawa, 1986. – Nr.3. – S.494).
- ⁷⁹ Шидеж – вид тканини іноземного виробництва (Słownik języka polskiego. – Warszawa, 1915. – Т.VI. – S.699).
- ⁸⁰ ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.23. – Арк.1007.
- ⁸¹ Там само. – Арк.1006.
- ⁸² Там само.
- ⁸³ *Szyposz J. Odzież szlachty w świetle inwentarzy ruchomości zawartych w aktach grodzkich i ziemskich województwa krakowskiego z lat 1645–1670* // *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej.* – Warszawa, 1981. – Nr.3. – S.355.
- ⁸⁴ Пасаман – стрічка матерії, тасьма, поясок (Słownik języka polskiego. – Warszawa, 1908. – Т.IV. – S.72).
- ⁸⁵ ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.23. – Арк.1006.
- ⁸⁶ Фунт – міра ваги, 1 фунт = 32 луги = 0,405 кг (*Hoszowski St. Ceny we Lwowie...* – S.66).
- ⁸⁷ ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.23. – Арк.1007.
- ⁸⁸ Ших – фальшиве золото або срібло, що використовувалось в оздобленні одягу (Słownik języka polskiego. – Warszawa, 1915. – Т.VI. – S.697).
- ⁸⁹ ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.23. – Арк.1007–1008.
- ⁹⁰ *Pachoński J. Zmierzch sławetnych...* – S.472.
- ⁹¹ Тузин – міра лічби (Привілеї міста Львова (XIV–XVIII ст.) / Упор. М.Капраль. – Л., 1998. – С.549).
- ⁹² ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.23. – Арк.1007.
- ⁹³ Можливо скроплених парфумами.
- ⁹⁴ ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.23. – Арк.1007–1008.
- ⁹⁵ Бінда – тасьма, пов'язка, стрічка (Słownik języka polskiego. – Warszawa, 1900. – Т.I. – S.155).
- ⁹⁶ ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.23. – Арк.1006–1007.
- ⁹⁷ Ромбек – вид сукна, з якого виготовляли жіночі хустки (*Pachoński J. Zmierzch sławetnych...* – S.473).
- ⁹⁸ ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.23. – Арк.1007–1008.
- ⁹⁹ *Czarnowski St. Ozdoby złotnicze w męskim stroju polskim* // *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej.* – Warszawa, 1986. – Nr.3. – S.478.
- ¹⁰⁰ ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.23. – Арк.1008.
- ¹⁰¹ Можливо, заушниця, наушниця, наушка – сережка, прикраса, яку носили у вухах (Słownik języka polskiego. – Warszawa, 1927. – Т.VIII. – S.329).
- ¹⁰² Гжебеняжі – атласні або шкіряні футляри, що використовувались для зберігання гребенів, щіток для волосся, баночок із білилами або барвниками (*Pachoński J. Zmierzch sławetnych. Z życia mieszczan...* – S.421).
- ¹⁰³ Зверцяadlo – металеве дзеркало, де зображення відбивалось на добре відполірованому металі (Słownik języka polskiego. – Warszawa, 1927. – Т.VIII. – S.645).
- ¹⁰⁴ ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.23. – Арк.1007–1008.
- ¹⁰⁵ Там само. – Арк.1008.
- ¹⁰⁶ Можливо, кишенькові годинники. Компас – сонячний годинник (Słownik języka polskiego. – Warszawa, 1902. – Т.II. – S.425).
- ¹⁰⁷ ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.23. – Арк.1007–1008.

- ¹⁰⁸ Там само. – Арк.1010.
- ¹⁰⁹ Там само. – Арк.1011–1012.
- ¹¹⁰ Там само. – Арк.1013–1014.
- ¹¹¹ Там само. – Арк.1014.
- ¹¹² Там само. – Спр.24. – Арк.1307–1308.
- ¹¹³ *Szaleniec M. Rita Mazzei. Itinera mercatorum...* – S.269.
- ¹¹⁴ *Кривонос В.П.* Торгова діяльність левантійських купців у Львові в XI – першій половині XVII ст. // Вісник Львівського університету. З історії стародавності і середньовіччя: Серія історична. – 1992. – Вип.27. – С.100–101.
- ¹¹⁵ *Taszycka M. Włoskie tkaniny jedwabne...* – S.133.
- ¹¹⁶ *Szaleniec M. Rita Mazzei. Itinera mercatorum...* – S.269.
- ¹¹⁷ *Rybarski R. Handel i polityka handlowa Polski w XVI stuleciu.* – Poznań, 1958. – Т.1. – S.286.
- ¹¹⁸ *Charewiczowa Ł. Handel średniowiecznego Lwowa // Studia nad historią kultury w Polsce.* – Lwów, 1925. – S.112–113.
- ¹¹⁹ ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.23. – Арк.1014.
- ¹²⁰ *Капраль М.* Станово-професійна структура населення Львова у другій чверті XVI ст. (за матеріалами міських рахункових книг) // Україна в минулому. – К.; Л., 1994. – Вип.4. – С.32.
- ¹²¹ ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.25. – Арк.648; Спр.26. – Арк.100.
- ¹²² Там само. – Спр.25. – Арк.648; Спр.26. – Арк.102, 103.
- ¹²³ Там само. – Спр.337. – Арк.552.
- ¹²⁴ Там само. – Спр.338. – Арк.117.
- ¹²⁵ Там само. – Спр.29. – Арк.1303.
- ¹²⁶ *Loziński W. Sztuka lwowska...* – S.42.
- ¹²⁷ ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.30. – Арк.23.
- ¹²⁸ Там само. – Спр.338. – Арк.104.
- ¹²⁹ Там само. – Арк.320.
- ¹³⁰ Там само. – Спр.34. – Арк.253.
- ¹³¹ Там само. – Арк.249–253.
- ¹³² Там само. – Арк.249.
- ¹³³ Там само. – Арк.253.
- ¹³⁴ Там само. – Спр.23. – Арк.1008.
- ¹³⁵ Там само. – Арк.1010–1012; Спр.24. – Арк.1307.
- ¹³⁶ Там само. – Спр.340. – Арк.279, 281.
- ¹³⁷ *Szyposz J. Przemiany odzieży szlachty Małopolski zachodniej w XVII wieku // Kwartalnik Historii Kultury Materialnej.* – Warszawa, 1986. – Nr.3. – S.451.
- ¹³⁸ *Idem. Odzież szlachty w świetle inwentarzy ruchomości...* – S.350.
- ¹³⁹ Жупан – один з основних елементів тогочасного строю, який вдягали під верхній одяг – делю чи фerezію (*Szyposz J. Odzież szlachty w świetle inwentarzy ruchomości...* – S.350).
- ¹⁴⁰ ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.23. – Арк.1009.
- ¹⁴¹ Делія – вид верхнього одягу у вигляді довгого плаща обрізаного в поясі (*Pachoński J. Zmierzch sławetnych...* – S.425).
- ¹⁴² Фалендиш – тонке голландське або англійське сукно (*Słownik języka polskiego.* – Warszawa, 1900. – Т.І. – S.714; *Szyposz J. Odzież szlachty w świetle inwentarzy ruchomości...* – S.350).
- ¹⁴³ Копеняк – вид короткого і широкого подорожнього верхнього одягу угорського походження, популярний наприкінці XVI ст. (*Szyposz J. Odzież szlachty w świetle inwentarzy ruchomości...* – S.353).
- ¹⁴⁴ Лазуровий – блакитний, лазурний колір.
- ¹⁴⁵ ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.23. – Арк.1009.
- ¹⁴⁶ Там само.
- ¹⁴⁷ З мереживом (*Słownik języka polskiego.* – Warszawa, 1900. – Т.І. – S.760).
- ¹⁴⁸ Ромбек – жіноче покриття голови у формі хустки (*Szyposz J. Przemiany odzieży szlachty...* – S.456); ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.23. – Арк.1009.
- ¹⁴⁹ Гермак – вид верхнього одягу угорського походження, що заціпався на петлі, був довгим і просторим, підшитим хутром, зазвичай мав великий хутряний комір (*Szyposz J. Odzież szlachty w świetle inwentarzy ruchomości...* – S.353).

- ¹⁵⁰ ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.25. – Арк.648.
- ¹⁵¹ Доломан – вид чоловічого нижнього одягу угорського походження, що виконував функцію жупана (*Szyposz J. Odzież szlachty w świetle inwentarzy ruchomości...* – S.351).
- ¹⁵² ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.340. – Арк.281.
- ¹⁵³ Там само.
- ¹⁵⁴ *Szyposz J. Przemiany odzieży szlachty...* – S.453.
- ¹⁵⁵ ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.30. – Арк.731–735.
- ¹⁵⁶ Там само. – Арк.796, 797, 878–980.
- ¹⁵⁷ Курта – вид верхнього одягу (*Szyposz J. Przemiany odzieży szlachty...* – S.452).
- ¹⁵⁸ Можливо, прикрашена хвостами, поясами чи шнурками.
- ¹⁵⁹ Каразія – просте грубе сукно (*Słownik języka polskiego*. – Warszawa, 1902. – Т.ІІ. – S.259).
- ¹⁶⁰ Бекеша – вид довгого верхнього одягу із сукняним покриттям, зшитими рукавами й багато оздобленим коміром (*Pachoński J. Zmierzch sławetnych...* – S.452).
- ¹⁶¹ Фerezія – найбільш популярний вид верхнього одягу в першій половині XVII ст. (*Szyposz J. Przemiany odzieży szlachty...* – S.452).
- ¹⁶² ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.30. – Арк.732.
- ¹⁶³ Там само. – Арк.733.
- ¹⁶⁴ Там само.
- ¹⁶⁵ *Szyposz J. Odzież szlachty w świetle inwentarzy ruchomości...* – S.356.
- ¹⁶⁶ Кафтан – вид верхнього одягу (*Szyposz J. Przemiany odzieży szlachty...* – S.452).
- ¹⁶⁷ Убрання – назва, яку використовували, коли було важко окреслити певну форму одягу, який відрізнявся від загальноновизнаного. Здебільшого під цією назвою розуміли одяг іноземного походження (*Szyposz J. Odzież szlachty w świetle inwentarzy ruchomości...* – S.354); ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.30. – Арк.733.
- ¹⁶⁸ *Szyposz J. Odzież szlachty w świetle inwentarzy ruchomości...* – S.350.
- ¹⁶⁹ Катанка – вид верхнього одягу, верхня частина жіночого одягу, який одягали до спідниць (*Szyposz J. Odzież szlachty w świetle inwentarzy ruchomości...* – S.456).
- ¹⁷⁰ Камлот, чамлот – легка тканина з вовни й шовку, початково її виготовляли з вовни ангорської кози (*Słownik języka polskiego*. – Warszawa, 1902. – Т.ІІ. – S.225).
- ¹⁷¹ Летнік – сукня, що складалась з однієї частини з рукавами або без рукавів (*Szyposz J. Przemiany odzieży szlachty...* – S.455–456).
- ¹⁷² Облочистий – легкий, прозорий (*Słownik języka polskiego*. – Warszawa, 1904. – Т.ІІІ. – S.482).
- ¹⁷³ Назва «сукня» мала загальний характер. Можна лише припустити, що під нею розуміли жіночий одяг західного типу (*Szyposz J. Przemiany odzieży szlachty...* – S.456).
- ¹⁷⁴ Кштальт – верхня частина жіночого одягу без рукавів, що використовувалась із спідницею (*Szyposz J. Przemiany odzieży szlachty...* – S.456).
- ¹⁷⁵ Шорц – жіноча вовняна спідниця (*Słownik języka polskiego*. – Warszawa, 1915. – Т.ІІІ. – S.647).
- ¹⁷⁶ ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.30. – Арк.733.
- ¹⁷⁷ Начільник – вид жіночого головного убору у вигляді пов'язки, що розміщувалась на чолі (*Słownik języka polskiego*. – Warszawa, 1904. – Т.ІІІ. – S.24).
- ¹⁷⁸ Чепець – головний убір заміжньої жінки, який часто прикривали хутряною шапкою чи хусткою (*Szyposz J. Przemiany odzieży szlachty...* – S.456); ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.30. – Арк.733.
- ¹⁷⁹ Кошуля – нижня сорочка, в цей час використовували однолітні й комбіновані типи кошуль (*Pachoński J. Zmierzch sławetnych...* – S.452).
- ¹⁸⁰ ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.30. – Арк.733.
- ¹⁸¹ Тканка – тонка тканина, мереживо, павутина, стрічка на голову, весільна корона, що могла бути прикрашена перлами (*Słownik języka polskiego*. – Warszawa, 1919. – Т.ІІІ. – S.62).
- ¹⁸² «Zabki dziecinne» – предмет, який носили на щастя у XVI–XVII ст., часто оправлений у золото чи срібло (*Pachoński J. Zmierzch sławetnych...* – S.479).
- ¹⁸³ ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.23. – Арк.1008, 1009.
- ¹⁸⁴ Вачек – елемент чоловічого аксесуару у вигляді довгастої торбинки, в якому часто носили гроші (*Pachoński J. Zmierzch sławetnych...* – S.456, 479).
- ¹⁸⁵ Ноженки – піхви, футляр (*Słownik języka polskiego*. – Warszawa, 1904. – Т.ІІІ. – S.422).

- ¹⁸⁶ ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.25. – Арк.648.
- ¹⁸⁷ Ноженки в оправі (Słownik języka polskiego. – Warszawa, 1904. – Т.III. – S.813).
- ¹⁸⁸ Можливо, використовувались як аксесуар.
- ¹⁸⁹ ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.340. – Арк.281.
- ¹⁹⁰ Там само. – Спр.30. – Арк.23, 497–499.
- ¹⁹¹ Там само. – Арк.498, 499
- ¹⁹² Там само. – Спр.29. – Арк.1303–1305, 1347, 1348; Спр.30. – Арк.494–496.
- ¹⁹³ Там само. – Спр.29. – Арк.1303–1305.
- ¹⁹⁴ *Tomkowicz. St. Domy i mieszkania w Krakowie w pierwszej połowie XVII wieku.* Lwów, 1922. – S.30.
- ¹⁹⁵ ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.29. – Арк.1303–1305.
- ¹⁹⁶ Там само. – Спр.23. – Арк.1013.
- ¹⁹⁷ Там само. – Арк.1009.
- ¹⁹⁸ Там само. – Спр.25. – Арк.648.
- ¹⁹⁹ Можливо, елемент умеблювання інтер'єру, в якому зберігався посуд.
- ²⁰⁰ Гарнець – міра об'єму, 1 гарнець = 4 кварта = 3, 84 л (*Hoszkowski St. Ceny we Lwowie...* – S.66).
- ²⁰¹ Фляша – велика пляшка, ємністю в гарнець, півгарнець чи кварту (Słownik języka polskiego. – Warszawa, 1900. – Т.I. – S.751).
- ²⁰² Пуздерко, пуздро – скриня з перегородками та чарунками для зберігання кухонного інвентарю, пляшок (Słownik języka polskiego. – Warszawa, 1912. – Т.V. – S.447).
- ²⁰³ ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.30. – Арк.734; Спр.340. – Арк.282.
- ²⁰⁴ Можливо, елемент умеблювання інтер'єру у вигляді шафи з шухлядами.
- ²⁰⁵ ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.340. – Арк.281–283.
- ²⁰⁶ Там само. – Спр.23. – Арк.1009.
- ²⁰⁷ Колтрина – елемент декорування приміщення, полотно з відбитими на ньому зображеннями тварин, птахів, рослин, квітів (*Pachoński J. Zmierzch sławetnych...* – S.412).
- ²⁰⁸ ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.25. – Арк.748.
- ²⁰⁹ Там само. – Спр.30. – Арк.733; Спр.340. – Арк.281, 945.
- ²¹⁰ Пацьорки – вервиця, намисто (Słownik języka polskiego. – Warszawa, 1908. – Т.IV. – S.6); ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.23. – Арк.1009.
- ²¹¹ Там само. – Спр.25. – Арк.648.
- ²¹² Там само. – Спр.23. – Арк.1009.
- ²¹³ Там само. – Спр.25. – Арк.648.
- ²¹⁴ Там само. – Спр.30. – Арк.733; Спр.340. – Арк.281.
- ²¹⁵ Там само. – Спр.23. – Арк.1009.
- ²¹⁶ Там само. – Спр.25. – Арк.648.
- ²¹⁷ Там само. – Спр.30. – Арк.732.
- ²¹⁸ Конва, коновка – вид посуду у вигляді глека з вушком (Słownik języka polskiego. – Warszawa, 1902. – Т.II. – S.435).
- ²¹⁹ Антвас, антфас – велика миска із дзбаном, що використовувались як умивальник (Słownik języka polskiego. – Warszawa, 1900. – Т.I. – S.43); ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.340. – Арк.282.
- ²²⁰ *Moździerz* – ступка.
- ²²¹ Можливо, цинкова посудина (Słownik języka polskiego. – Warszawa, 1904. – Т.III. – S.250); нецка – посудина, що використовувалась для приготування тіста (Słownik języka polskiego ułożony przez M.Samuęla Bogumięa Linde. – Lwów, 1857. – Т.III. – S.522).
- ²²² Сікач – ніж, пристрій для нарізання (Słownik języka polskiego. – Warszawa, 1915. – Т.VI. – S.101–102).
- ²²³ ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.23. – Арк.1008, 1009; Спр.25. – Арк.648; Спр.30. – Арк.731, 732, 734; Спр.340. – Арк.282, 945.
- ²²⁴ Корд – великий кинджал (*Страшко В. Рекомендації до складання подокументних описів актових книг Правобережної України XVI–XVII століть.* – К., 2002. – С.76).
- ²²⁵ Півгак – різновид ручної вогнепальної зброї (*Страшко В. Рекомендації до складання подокументних описів актових книг...* – С.82).
- ²²⁶ Рогатина – піхотний спис (*Страшко В. Рекомендації до складання подокументних описів актових книг...* – С.86); ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.25. – Арк.648.

- ²²⁷ Ладівниця – скринька, в якій носили прилади для обслуговування ручної зброї (Słownik języka polskiego. – Warszawa, 1902. – Т.II. – S.789).
- ²²⁸ Чекан – вид холодної зброї у вигляді кия з молотом на кінці (Słownik języka polskiego. – Warszawa, 1900. – Т.I. – S.380).
- ²²⁹ Палаш – вид холодної зброї (Słownik języka polskiego. – Warszawa, 1908. – Т.IV. – S.24).
- ²³⁰ ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.340. – Арк.282.
- ²³¹ Mosiądz (латунь) – сплав міді та цинку.
- ²³² ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.340. – Арк.281–283.
- ²³³ Там само. – Спр.338. – Арк.117.
- ²³⁴ Karpiński A. Zapisy «pobożne» i postawy religijne mieszczanek polskich w świetle testamentów z drugiej połowy XVI i XVII w. – Warszawa, 1989. – S.204–233.
- ²³⁵ Czapliński W., Długosz J. Życie codzienne magnaterii polskiej w XVII wieku. – Warszawa, 1976. – S.215.
- ²³⁶ ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.338. – Арк.320.
- ²³⁷ Там само. – Спр.34. – Арк.250.
- ²³⁸ Там само. – Спр.340. – Арк.279.
- ²³⁹ Там само. – Арк.559.
- ²⁴⁰ Там само. – Спр.34. – Арк.253.
- ²⁴¹ Там само. – Спр.340. – Арк.284, 285, 559, 560.
- ²⁴² Там само. – Арк.560, 945.
- ²⁴³ Там само. – Спр.25. – Арк.649.
- ²⁴⁴ Мансьйонаж – священик, що залишився на мансію, вільний від виконання деяких обов'язків, окрім відправи служби у храмі (Słownik języka polskiego. – Warszawa, 1902. – Т.II. – S.876).
- ²⁴⁵ ЦДІАЛ України. – Ф.52. – Оп.2. – Спр.25. – Арк.649.
- ²⁴⁶ Там само. – Арк.648, 649.
- ²⁴⁷ Там само. – Спр.23. – Арк.1009; Спр.340. – Арк.281–283.
- ²⁴⁸ Там само. – Спр.32. – Арк.818–820.
- ²⁴⁹ Там само. – Спр.340. – Арк.568.
- ²⁵⁰ Там само. – Спр.338. – Арк.104–107.
- ²⁵¹ Там само. – Спр.340. – Арк.285, 559.
- ²⁵² Там само. – Спр.30. – Арк.731, 733; Спр.340. – Арк.283.
- ²⁵³ Там само. – Спр.24. – Арк.1308.
- ²⁵⁴ Там само. – Спр.340. – Арк.282.
- ²⁵⁵ Там само. – Спр.23. – Арк.1006–1008; Спр.30. – Арк.733.

The article is dedicated to research of everyday life of Italians in L'viv that will allow to reveal the features and peculiarities of the functioning of this ethnic group in the town, to compare degree of interaction, interference and preservation of their own identity by the foreigners.

Д.В.Решетченко*

ПРАВОБЕРЕЖНА УКРАЇНА В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ ЗЕРНОМ НАПРИКІНЦІ XVIII – У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XIX ст.

В статті описується роль правобережних губерній України в хлібному експорті Російської імперії наприкінці XVIII – в першій половині XIX ст. Також розглядаються основні шляхи, кількість та особливості збуту зернових.

Для населення Правобережжя України виробництво й продаж зернових становили важливу статтю прибутків протягом багатьох сторіч. Особливості зовнішньої хлібної торгівлі наприкінці XVIII – в I половині XIX ст., її місце на

* Решетченко Дмитро Володимирович – мол. наук. співроб. відділу історії України XIX – початку XX ст. Інституту історії України НАНУ.